

Сідак О. О.,

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Кузнецова Ю. І.,

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології та перекладу
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ПОРУШЕННЯ СИНТАКСИЧНИХ НОРМ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. У статті пропонується розгляд синтаксичних засобів, що лежать у підґрунті комічного ефекту, здійснюється аналіз стилістичних прийомів, що негативно характеризують політичну особу, а також розглядається семантичний підхід до аналізу політичного дискурсу, який у статті виписаний досить детально. Описуються відхилення від лінгвальних норм, що призводять до поверхневого розуміння змісту повідомлення та спотворюють зміст. Структура політичних образ укорінюється в ампліфікації та ускладнюється за допомогою паралельних конструкцій. Ампліфікація, підтримана паралельними конструкціями словосполучень, становить підґрунтя реалізації персоніфікації. Вона може проявлятися в додаванні субстантивних номінацій негативною оцінкою або представлятися декількома негативно оцінними синонімічними атрибутами, що акцентують на неосвіченості референта. Синтаксичні атрибути містять негативні префікси, що приводить до надмірної комічності. У статті доведено, що політична образа є структурно організованою навколо патернів повтору, які реалізуються реченнями з анафоричним підметом, присудком і непрямим додатком. Це приводить до того, що висловлювання наповнюється новим змістом у кожній наступній конструкції в синтагматичному ланцюжку та в такий спосіб множить метафоричні кореляти, яким уподібнюється мовлення референта. У статті систематизовано досвід вивчення політичного дискурсу, зокрема, подано детальну модель порушення норм. Встановлено, що відхилення від синтаксичних норм як джерело комічного ефекту політичної образи пов'язане з плеонастичністю мовлення, створюваною прийомами ампліфікації, паралелізму конструкцій, асиндетону, а також з інтенсифікацією експресивності мовлення за рахунок використання мовцем конструкцій звертання або заперечення. У семантико-прагматичному аспекті плеонастичність спрямована на інтенсифікацію буквальної та метафоричної негативною кваліфікації референта, що разом із посиленням експресивності мовлення сприяє гіперболізації негативних якостей референта та доведенню їх до абсурду, що й створює комічний ефект.

Ключові слова: політичний дискурс, синтаксична норма, ампліфікація, лінгвальна норма, атрибутивне словосполучення.

Постановка проблеми. Дослідження останніх років доводять, що синтаксичний аналіз англomовного дискурсу є передумовою когнітивного аналізу. Проте когнітивне дослідження

неможливе без розуміння граматичних явищ. Відхилення від лінгвальних норм призводять до відхилень від типової структури речення та є причиною негативного відтінку повідомлення. Тому у статті робиться спроба аналізу синтаксичних засобів, які несуть негативний контекст у політичному дискурсі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження політичного дискурсу в сучасній вітчизняній і зарубіжній науці здійснені у працях таких учених, як Т.М. Фуко, Ю. Хабермас, О.Л. Михальова, М.В. Ільїн, О.І. Шейгал, О.М. Баранов, Г.Г. Почепцов, І.І. Морозова, В.О. Самохіна, А.В. Легейда. Серед останніх публікацій необхідно згадати статті О.Л. Михальової «Політичний дискурс як сфера реалізації маніпулятивного впливу», Л.Г. Козуб «Мовні засоби впливу у сучасному англomовному політичному дискурсі», В.Б. Великороди «Компаративний аналіз політичного дискурсу Гіларі Клінтон та Терези Мей».

Попри наявність великої кількості робіт, присвячених вивченню англomовного політичного дискурсу, актуальним залишається його розгляд із позиції аналізу синтаксичних та лексичних засобів, використаних політиком.

Мета статті полягає в розгляді й аналізі синтаксичних засобів, які порушуються мовцем у процесі комунікації та призводять до комічного ефекту в англomовному політичному дискурсі.

Виклад основного матеріалу. Принципова відмінність політичного дискурсу від публіцистичного полягає у зміні співвідношення між словом і значенням, за якого звичні одиниці мови отримують незвичну інтерпретацію, а добре відомі ситуації включаються до несподіваних смислових контекстів – речі «перестають називатися своїми іменами». Ця специфіка політичного дискурсу пояснює особливості політичного тексту, з якого може бути прочитаний певний неекспліцитний смисл, що не зводиться до буквального завдяки порушенню синтаксичних норм, не типових для англomовного дискурсу.

Релевантні відхилення від лінгвальних норм, які відбуваються в синтагматичному контексті та призводять до відхилень від типової структури речення, визначаються як синтаксичні стилістичні засоби [1, с. 14].

До синтаксичних стилістичних засобів належать синтаксичні конструкції, які мають експресивний потенціал (конструкції звертання, конструкції заперечення), та засоби син-

таксичного аранжування мовлення за допомогою стилістичних прийомів (ампліфікація, асиндетон, повтор, паралелізм конструкцій і клаймакс).

Ампліфікація пов'язана з лінгвальною плеонастичністю (нагромадженням висловів, багатослів'ям, надмірністю). Вона реалізується в синтаксичному процесі адикції, коли синтаксичний статус у складі синтаксичної конструкції представленим синтагматичним ланцюжком елементів [2, с. 79].

Проявом ампліфікації є додавання субстантивних номінацій негативної оцінки, що кваліфікують референта. Політична образа може ґрунтуватися на нагромадженні субстантивних негативно оцінених номінацій.

Приєм ампліфікації реалізується також у додаванні субстантивних номінацій, позначених препозитивними та постпозитивними атрибутами. Структура політичних образ, укорінених в ампліфікації, збільшується за допомогою паралельних конструкцій, які містять препозитивні та постпозитивні атрибути [3, с. 38].

Ампліфікація, яку підтримують паралельні конструкції словосполучень, становить підґрунтя для метафори-персоніфікації, вираженої реченням, що відбиває предметну ситуацію. Несумісність якостей референта з якостями політика створює комічний ефект. Синтаксичну основу для реалізації метафори надають паралельні конструкції.

Структурний паралелізм дає підґрунтя для повтору окремих елементів і структурних блоків синтаксичних конструкцій (словосполучень та речень). Ампліфікація може втілюватися за допомогою паралельних конструкцій атрибутивних словосполучень двох типів: препозитивних і постпозитивних.

Патерни повтору реалізуються реченнями з анафоричним підметом *it*, присудками та непрямыми додатками.

Частина відрізка відділяється від першої парадоксом у взаємодії з метафорою-персоніфікацією ("Doubt began to creep into my mind...") – поєднання несумісних понять надає парадоксальності твердженню, а уподібнення величі створює метафору [4, с. 320].

Повтор і паралельні конструкції є основою для антитези. Контраст, який виникає під час зіставлення гештальних ознак в одному тексті, викликає комічний ефект.

Прагматичний потенціал ампліфікації, який підтримується паралельними конструкціями з лексичним повтором, підсилюється звертанням, наприклад: (*Mark Twain to politicians*) *Dear, I mean you were an idiot; and you were a member of Congress* [5, с. 301].

У цьому прикладі подається політична образа звертанням Марка Твена до електорату, який надає спілкування між ними. Це підтримується займенником *you*, що повторюється у спонукальному реченні з предикатними компонентами. Сама образа досягає не конкретного політика, а всіх американських конгресменів, яких автор імпліцитно кваліфікує як ідіотів. При цьому мовець включає в ситуацію й інтерпретатора, натякаючи на те, що виборці причетні до виборів у Сенат дурнуваних політиків. Його звертання підсилює інтенсивність політичної образи.

Адресант передбачає реакцію адресата-політика, щоб вдало зачепити його, і це дає змогу правильно побудувати композицію дискурсу, урахувати тип інформації та оцінний аспект. Політику, який хоче, щоб його промова досягла успіху, необхідно ретельно продумувати композицію та зміст тексту. Для

досягнення негативного комунікативного ефекту політик-адресант у процесі формулювання конкретного висловлювання повинен вирішувати проблеми побудови моделі адресата, змодельовати власні відносини з адресатом та спрогнозувати реакції опонента.

Об'єктом мовленнєвого впливу в політичному дискурсі завжди є адресат [6, с. 116]. Політик-адресант будує своє повідомлення відповідно до концептуальної та емоційно-оцінної моделі адресата, це й визначає вибір мовленнєвих засобів і модель побудови дискурсу. Під час інтерпретації тексту адресат відтворює свій варіант дискурсу. Самоорганізація структури й сенсу дискурсу та його похідної – тексту – відбувається як узгодження суперечливих, конкурентних вимог до тексту та дискурсу.

Дискурсивний акт – це одна з найважливіших конститутивних одиниць мовленнєвої діяльності. Він створює ланцюжок мовленнєвих актів, об'єднаних загальною телеологічною установкою в єдиний мовленнєвий блок. Оскільки прагматичний потенціал дискурсивних актів походить як від інтралінгвістичних, так і від екстралінгвістичних факторів, в актуалізації їх прагмасемантичних властивостей важливу роль відіграють фактори, що включають у себе такі компоненти ситуації, як комуніканти, час, місце, цілі, завдання спілкування.

Оформлення дискурсу з урахуванням соціально-психологічних особливостей адресата сприяє тому, що інформація адекватно сприймається адресатом, у такий спосіб англійський дискурс тримає комунікативне навантаження. Основним завданням політичного дискурсу є переконання аудиторії у правильності позиції політика, нав'язування своєї думки, намагання домогтися певних дій із боку адресата.

Для впливу на аудиторію адресант у своїй промові використовує технології на різних рівнях мови: особливу інтонацію, щоб привернути увагу; порушення синтаксичних правил для підкреслення необхідних аспектів; спеціальний добір лексичних сполучень для отримання необхідної реакції адресата.

Заперечення інтенсифікує політичну образу. Вона може складатися з декількох речень, побудованих за паралельними патернами: заперечним із модальним ускладненим присудком та розповідним з іменним присудком [7, с. 19].

Анафоричний повтор містить звертання до опонента та надає йому інших просторово-часових координат, примушує стати адресатом обвинувачень, утілюваних у низці буквальных і метафоричних негативних кваліфікацій. Адресат кваліфікується як безмежний шахрай та політик-лицемір, імпліцитно характеризується як зрадник і брехун.

Паралельні конструкції створюють основу для поєднання експресивного потенціалу ампліфікації та клаймаксу як стилістичної фігури, що передбачає розташування компонентів висловлювання за принципом посилення значимості й експресивності, тобто висхідної градації, а отже, призводить також до відхилення від структури середньостатистичного відрізка мовлення.

У політичних образах, виражених декількома складними реченнями, ампліфікація може підтримуватися паралельними конструкціями на рівні словосполучень, що у складі першого речення виконують функцію однорідних додатків головного речення, які специфікуються означальними підрядними. При цьому два перших означальних є заперечними конструкціями, які позначають бажані дії, що не відбуваються насправді з вини

владної політичної еліти, зокрема референта як її лідера, а третє означальне позначає дії влади, які є небажаними. Така подача інформації імплікує повну невідповідність владних політиків їх соціально-політичній функції та сприяє зростанню експресивності мовлення й емоційної напруги.

У різних випадках ампліфікації надмірне накопичення елементів у формальному аспекті ускладнює структуру речення та демонструє невідповідність синтаксичним нормам, а в семантико-прагматичному плані доводить до абсурду негативні характеристики референта. Усвідомлення цієї абсурдності інтерпретатором створює комічний ефект. Ампліфікація в поєднанні з повтором, паралельними конструкціями, клаймаксом, запереченням і звертанням реалізує тактику дискредитації (якщо есплікується / імплікується негативна етична оцінка референта), тактику дискваліфікації (якщо акцентується на невідповідності референта еталону політика за діловими якостями), а також тактику дискримінації (якщо за своїм стилістичним потенціалом лексеми, що використовуються для кваліфікації референта, утілюють експліцитну вербальну образу та є недопустимими в будь-якому контексті з позиції принципу ввічливості) [8, с. 68].

Кожна комунікативна особистість може застосовувати особисту мовленнєву стратегію. Комунікативна стратегія враховувала глибинну структуру взаємодії та послідовність комунікативних ходів мовця. У звертанні до політичної особи адресант реалізує себе як комунікативну особистість, демонструючи лінгвістичну та екстралінгвістичну компетенції. Адресант політичної образи дивиться на світ очима адресата та номінує світ синтаксичними засобами. Мовленнєвий вплив – це явище, яке має здатність змінювати світобачення, психічний та емоційний стан, погляди, думки, переживання й переконання людини [9, с. 116].

Мова політиків є потужним і яскравим засобом впливу на суспільство, що може бути як позитивним, так і негативним. Завдяки обміркованому та ретельному підбору вербальних засобів реалізується вплив на реципієнта, що сприяє досягненню інтенцій адресанта, провокує необхідні зміни у свідомості та діяльності широкомасштабної аудиторії [10, с. 54].

Моральна шкода, здійснена вербальними образами, заснованими на ампліфікації, нівелюється лише усвідомленням абсурдності ситуації, утвореною явною гіперболізацією негативних якостей референта, що налаштовує інтерпретатора на ігрову тональність спілкування та створює комічний ефект.

Висновки. Таким чином, у семантико-прагматичному аспекті плеонастичність спрямована на інтенсифікацію буквальної та метафоричної негативної кваліфікації референта, що разом із посиленням експресивності мовлення сприяє гіперболізації негативних якостей референта та доведенню їх до абсурду, що й створює комічний ефект.

Література:

1. Бехта І.А. Теоретичні засади дискурсивної стилістики. *Нова філологія*. 2012. № 64. С. 14–20.
2. Домброван Т.І. Аплікативний потенціал синергетичної парадигми в лінгвістиці. *Studia Philologica*. 2012. № 1. С. 79–84.
3. Пономаренко О.П. Уточнення лінгвістичної термінології досліджень сучасного дипломатичного дискурсу. *Вісник Київського*

національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Іноземна філологія». 2015. № 1. С. 38–41.

4. Бондаренко Е.В. ВРЕМЯ как лингвокогнитивный феномен в англоязычной картине мира : монография. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. 377 с.
5. Безугла Л.Р. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія. Харків: Константа, 2005. 356 с.
6. Потапенко С.І. Організація ідентифікаційних орієнтуючих структур дискурсу британської преси. *Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. 2002. № 9(53). С. 116–122.
7. Загнітко А.П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с.
8. Зацний Ю.А. Тенденції та процеси розвитку лексико-семантичної макросистеми сучасної англійської мови. *Актуальні питання іноземної філології*. 2016. № 4. С. 68–74.
9. Карамішева І.Д. Контрастивна граматики англійської та української мов. Львів : Нова книга, 2017. 336 с.
10. Новое в зарубежной лингвистике / сост. А.Е. Кибрик. Вып. 11 : Современные синтаксические теории в американской лингвистике. Москва : Прогресс, 1982. 460 с.

Sidak O., Kuznetsova Yu. Syntax norms deviation in the English political discourse

Summary. The article has been devoted to the consideration of the syntax instrumentation, that is grounded in the base of the comic effect and the stylistic devices analysis that characterizes a political person negatively, the semantic approach to the political discourse analysis. Lingual norms deviations, that result in the superficial understanding of the report maintenance are described in the article.

The structure of the political offenses is rooted on the amplification and becomes complicated by the means of parallel constructions. The amplification, supported by the parallel constructions of word combinations is based on the personification realization. It can be demonstrated by the addition of the substantive nominations of negative estimation, or be presented by some negatively evaluated synonymic attributes that emphasize the lack of education of the receiver. Syntactic attributes have negative prefixes. It is analyzed, that political offense is structurally organized around to the repetitive, patterns that will be realized by the sentences with an anaphoric subject, predicate and indirect addition.

This process results in the filling of the expression with a new meaning in every new construction in a syntagmatic chain and by such method multiplies metaphorical correlates that are like the speaker's communication.

Experience of study of political discourse is systematized in the article, in particular, the more detailed model of norms' violation is given. It is established that the deviation of syntactic norms as a source of comical effect of the political offense is related to the discourse pleonasticity, created by the receptions of amplification, parallelism of constructions, asyndeton and also with the intensification of the speech expressivity due to the use of compellation and contradiction constructions by a speaker. The pleonasticity is referred to the literal and metaphorical negative addresser qualification in the semantic and pragmatic aspect. This promotes exaggeration of the negative qualities of the speaker and leads to the sentence meaning absurdity that creates a comical effect.

Key words: political discourse, syntax norm, amplification, lingual norm, attributive word formation.